

بازنمایی اخبار جنگ اوکراین و روسیه در شبکه‌های خبری فارسی‌زبان خارجی (مطالعه موردی: بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال)

راضیه شیروانی دستگردی^۱، اردشیر زابلی‌زاده^۲، علی اصغر کیا^۳

چکیده

پژوهش حاضر با تمرکز بر مطالعه موردی بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال به بازنمایی تصویر جنگ اوکراین و روسیه در رسانه‌های خبری فارسی‌زبان پرداخته است. جنگ بین این دو کشور شاهد پوشش رسانه‌ای گسترده‌ای بوده و بازیگران مختلف از بسترهای رسانه‌ای، برای پیشبرد اهداف خود استفاده کرده‌اند. هدف این پژوهش، تبیین بازنمایی و چارچوب‌بندی جنگ اوکراین و روسیه در اخبار بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال است. داده‌های این پژوهش با استفاده از تکنیک چارچوب‌بندی اخبار جنگ اوکراین و روسیه در این شبکه‌های خبری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. حجم نمونه تحقیق یکسال خبری، متشکل از چهار هفته و ۲۸ روز خبری از سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۳ است که به صورت هدفمند انتخاب شده است. در یافته‌های این پژوهش، به رویکردها و دیدگاه‌های شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال در روایت مربوط به درگیری پرداخته شده است. شبکه خبری ایران‌اینترنشنال با ترسیم انعقاد پیمان‌های دیپلماتیک و اقتصادی بین دو کشور، سعی در ترویج عدم‌تعرض به استقلال و حقوق ملی اوکراین داشته و رویکرد بی‌طرفانه به دو طرف را حفظ کرده؛ در حالی که بی‌بی‌سی فارسی تمرکز خود را بر روی جنبش‌ها، خیزش‌های مردمی و انتقادها به نفع اوکراین گذاشته است. هر دو شبکه خبری از میان چارچوب‌های عام خبری، به چارچوب‌های «نسبت دادن مسئولیت» و «علائق انسانی» بیشتر از دیگر چارچوب‌ها و به «چارچوب پیامدهای اخلاقی» کمتر از دیگر چارچوب‌ها توجه نشان داده‌اند.

کلیدواژه‌ها: بازنمایی، چارچوب‌بندی، بی‌بی‌سی فارسی، ایران‌اینترنشنال، جنگ اوکراین و روسیه.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۷

۱. کارشناسی ارشد علوم ارتباطات، گروه و دانشکده علوم ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.
raziyeshirvanidastgerdi@gmail.com

۲. دانشیار دانشکده ارتباطات و رسانه، دانشگاه صداوسیما، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
azmmf9432@gmail.com

۳. استاد گروه روزنامه‌نگاری، دانشکده علوم ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.
keya@atu.ac.ir

DOI: 10.22034/imrl.2024.435791.1224

مقدمه

از مهم‌ترین وظایف رسانه‌ها اطلاع‌رسانی و پوشش‌دهی اخبار است. شبکه‌های خبری فارسی‌زبان بین‌المللی^۱ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند؛ زیرا تمام جهانیان با استناد به این اخبار و با توجه به اهداف خودشان به خبرها ارزش می‌دهند. به دلیل قدرتمند بودن رسانه، توجه به تأثیرگذاری آن بر افکار عمومی^۲ اهمیت ویژه‌ای دارد. در مواقع بحران و جنگ، رسانه‌ها بیش از پیش مورد توجه سیاست‌مداران و صاحبان قدرت قرار می‌گیرند و خبرها براساس اهداف و خواست صاحبان قدرت، تهیه و تنظیم می‌شود. شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی^۳ تحت سیطره دولت بریتانیا و شبکه ایران‌اینترنشنال^۴ در بریتانیا با مالکیت شرکت وُلنت مدیا^۵ صاحب امتیازی شرکت گلوبال‌مدیا^۶ است. این شبکه به صورت غیرمستقیم از سوی دربار عربستان سعودی تأمین مالی می‌شود (Kamali Dehghan, 2018). این دو شبکه برخلاف ادعای فعالیت بی‌طرفانه، مطابق با منافع دولت‌مردان و اهداف آن‌ها برنامه‌هایشان را به‌نمایش می‌گذارند.

بازنمایی، نقش مهمی در شکل‌گیری ادراک، درک و نگرش عمومی در مورد درگیری‌ها ایفا می‌کند. رسانه‌ها از طریق پوشش و به تصویر کشیدن رویدادهای مربوط به جنگ، این قدرت را دارند که بر نحوه تفسیر و واکنش مخاطبان به چنین موقعیت‌هایی تأثیر بگذارند. بازنمایی اخبار جنگ می‌تواند افکار عمومی را تحت تأثیر قرار دهد، بر تصمیمات سیاستگذاری تأثیر بگذارد و برداشت بین‌المللی از درگیری را شکل دهد. این پژوهش با هدف بررسی نحوه گزارش و نمایش این دو شبکه خبری برجسته فارسی‌زبان از جنگ اوکراین و روسیه تدوین شده است. نقطه تمرکز این پژوهش، نحوه بازنمایی اخبار جنگ اوکراین و روسیه توسط رسانه‌های فارسی‌زبان مستقر در کشورهای غربی و همچنین چارچوب‌بندی^۷ استفاده شده در شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال در جنگ اوکراین و روسیه است.

جنگ بین اوکراین و روسیه یک موضوع مهم ژئوپلیتیکی بوده که توجه جهانی را به خود جلب کرده است. این جنگ یک جنگ تمام‌عیار گرم و مکمل آن، جنگ (نبرد) رسانه‌ای است.

-
1. International Persian language news channels
  2. Public Opinion
  3. BBC Persian
  4. Iran International
  5. Volant Media
  6. Global Media
  7. Framing

مانند هر جنگی، پوشش رسانه‌ای نقش مهمی در شکل‌دهی افکار عمومی، تأثیرگذاری بر روابط بین‌الملل و به‌طور بالقوه ترویج سیاست خارجی ایفا می‌کند. در جنگ اوکراین و روسیه، رسانه‌ها به ابزاری ضروری برای هر دو طرف برای انتقال روایت‌های خود، جلب حمایت و تأثیرگذاری بر جامعه بین‌المللی تبدیل شده‌اند. این جنگ و نتایج آن تأثیر بسیاری بر تمام جهان می‌گذارد؛ از همین‌رو با گسترش ارتباطات و فناوری‌های ارتباطی^۱، مرزها از میان می‌روند و این جنگ برای تمام کشورها و رسانه‌های آن‌ها اهمیت پیدا کرده و برای پوشش خبرهای این جنگ بر مبنای منافع ملی خود از هیچ تلاشی دریغ نمی‌کنند.

این پژوهش به‌طور خاص بر نقش دو رسانه بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال در پوشش جنگ اوکراین و روسیه متمرکز خواهد بود. هر دو رسانه نفوذ قابل توجهی در جهان فارسی‌زبان دارند و پوشش آن‌ها می‌تواند به‌طور قابل توجهی بر درک عمومی و تلاش‌های دیپلماتیک تأثیر بگذارد. با بررسی راهبردهای رسانه‌ای به‌کار گرفته شده توسط بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال، سوگیری‌های آن‌ها، روایت‌هایی که ترویج می‌کنند، می‌توان بینش‌هایی در مورد اینکه چگونه رسانه‌ها می‌توانند ادراکات بین‌المللی را شکل دهند و به‌طور بالقوه در حل مناقشه یا تشدید آن کمک کنند، به‌دست آورد.

نحوه بازنمایی رسانه‌ها و چارچوب‌بندی آن‌ها از جنگ اوکراین و روسیه، محققان و سیاست‌گذاران را قادر می‌سازد تا تأثیر بالقوه روایت‌های رسانه‌ای را بر ابتکارات دیپلماتیک، احساسات عمومی و چشم‌انداز مذاکرات صلح ارزیابی کنند. با تحلیل چارچوب‌بندی مناقشه در شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال در زمان حاضر، محققان می‌توانند بینش‌های به‌موقع درباره راهبردها و تاکتیک‌های مورد استفاده رسانه‌ها در شکل‌دهی افکار عمومی و تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری‌های سیاست خارجی ارائه کنند.

اهمیت این مسأله به‌دلیل تأثیر جنگ اوکراین و روسیه بر دیگر کشورها است. با توجه به اینکه رسانه‌ها در حوزه سیاست خارجی^۲ ورود پیدا کرده و توانایی تأثیرگذاری و تغییر افکار و اذهان را دارند، رسانه‌های فارسی‌زبان غربی با بیان خبرهایی به قصد تغییر افکار فارسی‌زبانان در تمام جهان به سمت اهداف ایالات متحده و با تلاش برای تغییر افکار آن‌ها، ایران را به همکاری با روسیه متهم می‌کنند. یکی از مسائل مهم شبکه‌های خبری در خصوص جنگ اوکراین و روسیه نحوه

1. Communication technologies
2. Foreign policy

پوشش‌دهی اخبار از وقایع جنگ است. هدف اصلی این تحقیق، تبیین نحوه بازنمایی اخبار جنگ اوکراین و روسیه در شبکه‌های خبری فارسی‌زبان بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال است. بنابراین، هدف این مقاله، پاسخ دادن به این پرسش است که شبکه‌های خبری فارسی‌زبان بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال جنگ اوکراین و روسیه را چگونه بازنمایی می‌کنند.

پیشینه پژوهش

مطالعات و پژوهش‌های مرتبط، با کلیدواژه‌های «چارچوب‌بندی»، «بازنمایی»، «جنگ اوکراین و روسیه» مورد توجه قرار گرفته‌اند. اهم پژوهش‌هایی که با پژوهش حاضر مرتبط بودند در جدول ۱ ارائه شده است:

جدول ۱. پیشینه پژوهش

ردیف	عنوان	نویسندگان	نتیجه اصلی
۱	بازنمایی اعتراضات مردم کشورهای عربی در شبکه‌های خبری بین‌المللی: تحلیل چارچوب‌بندی رویدادهای اعتراضی مصر، لیبی و بحرین در شبکه‌های پرس‌تی‌وی ^۱ ، الجزیره ^۲ ، بی‌بی‌سی ^۳ و سی‌ان‌ان ^۴	زایلی‌زاده (۱۳۹۰)	در این پژوهش با تلفیق روش‌های کمی و کیفی (تحلیل محتوای کمی و تحلیل روایت) به رویدادهای اعتراضی کشورهای عربی، نحوه چارچوب‌بندی و بازنمایی این خبرها در شبکه‌های خبری بین‌المللی پرداخته است.
۲	رسانه و گلوله؛ بررسی پوشش خبری درگیری ۲۰۲۲ در اوکراین توسط رسانه‌های خبری فارسی‌زبان پیشرو در ارتباط با روزنامه‌نگاری صلح/ جنگ	اصغری (۲۰۲۲)	این پژوهش نشان می‌دهد که چارچوب غالب در همه مقالات، گزارش‌نخبه‌محور است که در آن نخبگان یا به‌عنوان منبع اطلاعات یا به‌عنوان بازیگر مورد توجه قرار می‌گیرند.
۳	قاب‌بندی جنگ روسیه و اوکراین: مورد مطالعاتی محبوب‌ترین کانال‌های خبری تلگرام روسیه و اوکراین	کارل ولکوهون ^۵ (۲۰۲۲)	قاب‌ها و چارچوب‌های مورد استفاده در بین کشورها متفاوت است. مانند قاب‌بندی جنگ به‌عنوان یک ضرورت در پرونده روسیه و سبک قضاوتی نوشتن در پرونده اوکراین؛ با این حال، چارچوب‌های مشابهی مانند

1. Press TV
2. Al Jazeera Media Network
3. BBC World News
4. Cable News Network
5. Karl Volkohon

ردیف	عنوان	نویسندگان	نتیجه اصلی
			راهبردهای غیرانسانی برای توصیف دشمن یا روایت‌های تاریخی وجود دارد که توسط طرفین به‌طور متفاوتی استفاده شده است. این پژوهش، دانشی را به روابط اوکراین و روسیه می‌افزاید که دیدگاه اوکراینی بیشتری را در مورد تاریخ روابط روسیه و اوکراین که در آن روایات روسی قبلاً غالب بود، اضافه می‌کند.
۴	چارچوب خبری «مبارزان سوری» در سوئد، تحلیل چارچوبی از روزنامه‌های سوئدی	جوہانسون ^۱ (۲۰۱۷)	با استفاده از تحلیل چارچوب‌بندی و تئوری چارچوب‌بندی نشان می‌دهد که جنگجویان سوریه و اقدامات آن‌ها عمدتاً به‌عنوان یک پدیده اجتماعی منفی و مشکل‌ساز مطرح می‌شوند. این مطالعه همچنین مقایسه‌ای با تحقیقات مشابه و قبلی روزنامه‌های هلندی و فلاندی انجام می‌دهد و شباهت‌ها و همچنین تفاوت‌های واضحی را پیدا می‌کند.

پژوهش‌های انجام شده با نتایجی که ارائه داده‌اند می‌توانند در تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش حاضر کمک کنند. از آنجایی که تاکنون پژوهشی درباره نحوه بازنمایی اخبار جنگ اوکراین و روسیه در شبکه‌های خبری فارسی‌زبان بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال انجام نشده است، از این پژوهش‌ها برای تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش حاضر کمک گرفته شده است.

چارچوب نظری پژوهش

۱. نظریه برجسته‌سازی

نظریه برجسته‌سازی، تأثیرات چارچوب‌های رسانه‌ای را بر دستور کار عمومی مورد بحث قرار می‌دهد. پوشش رسانه‌ای بر گفتمان اجتماعی و دستور کار رسانه‌ها بر دستور کار اجتماعی تأثیر می‌گذارد که به‌نوبه خود بر تحولات اجتماعی مؤثر هستند. این تئوری پیشنهاد می‌کند مخاطبان برای جهت‌گیری به رسانه‌ها نگاه می‌کنند و خبرهای برجسته‌شده توسط رسانه‌ها را می‌پذیرند. در واقع رسانه‌ها برای مردم دغدغه‌سازی می‌کنند و سپس بر ایده‌های آن‌ها تأثیر می‌گذارند. برخی

اوقات این تأثیر به نگرانی آنها دامن زده و گاهی نیز با آن‌ها مقابله می‌کند و آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند. مک‌کامبز^۱ مطالعات متعددی را ارائه و ادعا می‌کند که «انباشته‌ای از شواهد در مورد اثرات تعیین دستور کار که روزنامه‌نگاران به‌طور قابل توجهی بر تصویر مخاطبان خود از جهان تأثیر می‌گذارند» وجود دارد. امروزه، نظریه برجسته‌سازی در مورد اخبار بین‌المللی بسیار پیچیده‌تر است. با ظهور رسانه‌های آنلاین و دیجیتالی شدن روزافزون اخبار، این دگرگونی‌ها، ارزش‌های خبری را که در ایجاد داستان‌های خبری بسیار مهم هستند، بازتعریف می‌کند. بازنمایی رسانه‌ای می‌تواند بر «تخیل جهانی» تأثیر بگذارد (اورگاد، ۲۰۱۲). در مجموع، مطالعات رسانه‌ای متعددی در مورد تعیین دستور کار وجود دارد که بسیاری از آن‌ها از نمونه چپل هیل^۲ پیروی می‌کنند. به‌عبارت دیگر، تأثیرات تعیین‌کننده دستور کار - انتقال مؤثر برجستگی از دستور کار رسانه‌ها به دستور کار عمومی - در مکان‌هایی اتفاق می‌افتد که نظام‌های سیاسی و رسانه‌ای «باز» حاکم هستند (دیرینگ و روگرز، ۱۹۹۶: ۵۱؛ ریزوا و پانایوتوا، ۲۰۲۱).

نظریه برجسته‌سازی به قدرت تأثیرگذاری رسانه‌ها بر افکار عمومی و شکل دادن به اهمیت و برجستگی موضوعات، با تعیین اولویت موضوعات می‌پردازد. همچنین این نظریه، بر چگونگی اولویت‌بندی پوشش خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال از تعیین موضوعات، رویدادها و روایت‌ها در خصوص جنگ اوکراین و روسیه، تأثیر می‌گذارد. نظریه برجسته‌سازی در شکل‌دهی به برداشت عمومی از جنگ اوکراین و روسیه با تعیین موضوعات، رویدادها و روایت‌هایی که در پوشش آن‌ها اولویت دارد، نقش دارد. شبکه‌های خبری این توانایی را دارند که با انتخاب جنبه‌های خاص درگیری برای تأکید و با چارچوب‌بندی روایت به شیوه‌ای خاص، برجسته‌سازی را تنظیم کنند.

۲. نظریه چارچوب‌بندی

چارچوب‌بندی عبارت است از انتخاب برخی از جنبه‌های یک واقعیت درک شده و برجسته‌تر کردن آن‌ها در یک متن ارتباطی، به‌گونه‌ای که یک تعریف خاص و تفسیر علی-اخلاقی را ترویج کند. در حالی که رسانه‌ها «دستور کار» را در مورد این‌که چه رویدادهایی را گزارش دهند، تعریف می‌کنند؛ استفاده از چارچوب‌بندی مربوط به ارائه این رویدادها، در اخبار است. مک‌کامبز، شاو و ویور، پیشنهاد کردند که نه‌تنها تأثیرات تنظیم دستور کار و چارچوب‌بندی به هم مرتبط

1. Mc Combs
2. Chapel Hill's

هستند، بلکه چارچوب‌بندی، در واقع بسط عملکرد تنظیم دستور کار است. با این حال، چارچوب‌بندی فراتر از توصیف «نحوه تفکر و صحبت مردم در مورد موضوعات در اخبار» است. مفهوم چارچوب‌بندی برای اولین بار در پژوهش‌های گافمن^۱ پدیدار شد که فرض می‌کند «زمینه و سازماندهی پیام‌ها بر افکار و اقدامات بعدی مخاطبان در مورد آن پیام‌ها تأثیر می‌گذارد». گیتلین^۲ اضافه کرد که فریم‌ها ابزارهایی هستند که نحوه سازماندهی حجم عظیمی از اطلاعات و بسته‌بندی مؤثر آن‌ها را برای مخاطبان خود توسط روزنامه‌نگاران تسهیل می‌کنند. نظریه چارچوب‌بندی ایده تعیین دستور کار را یک قدم جلوتر می‌برد. نه تنها رسانه‌های خبری، مسائلی را که مردم در ذهن دارند هدایت می‌کنند، بلکه با چارچوب‌بندی، که به آن به‌عنوان دستور کار سطح دوم نیز شناخته می‌شود، رسانه‌ها می‌توانند نحوه تفکر ما را در مورد این موضوعات هدایت کنند. فریم‌های خبری «با انتخاب حقایق معین، تفسیرهای خاصی از رویدادها را ترویج می‌کنند» (Furkert, 2020). معمولاً از رویکرد چارچوب‌بندی برای تحلیل پوشش خبری موضوعات بحث‌برانگیز استفاده می‌شود تا مشخص شود که آیا این اخبار به شیوه‌هایی نوشته شده‌اند که به‌طور غیرمستقیم یا مستقیم سوگیری دارند و یا نگرش‌های خاصی (مانند نگرش‌های مثبت یا نگرش‌های منفی) در مورد جامعه را ترویج می‌کنند. رویکرد چارچوب‌بندی برای تجزیه و تحلیل محتوای رسانه‌های خبری به‌روش‌های مختلف مورد استفاده قرار گرفته، به‌طور مداوم بینش ارزشمندی را در مورد ماهیت سوگیری در رسانه‌های خبری ارائه کرده و می‌تواند ماهیت پیچیده چگونگی تأثیر محتوای رسانه‌های خبری را بر روی آن روشن کند (Babin, 2016).

در حوزه سیاست خارجی، چارچوب‌بندی نقشی حیاتی در تأثیرگذاری بر ادراک بین‌المللی و پیشبرد اهداف دیپلماتیک ایفا می‌کند. بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال، روش چارچوب‌بندی را برای تحلیل نحوه ارائه و تفسیر این شبکه‌های خبری در مورد جنگ اوکراین و روسیه به‌کار می‌برند. به‌طور خاص، این تئوری به درک اینکه چگونه این کانال‌ها به‌طور انتخابی بر جنبه‌های خاصی از درگیری تأکید و از زبان خاصی استفاده می‌کنند و از نشانه‌های دیداری و شنیداری برای چارچوب‌بندی جنگ به شیوه‌ای خاص استفاده می‌کنند، کمک می‌کند. نظریه چارچوب‌بندی، قاب ارزشمندی برای بررسی نحوه بازنمایی اخبار جنگ اوکراین و روسیه در شبکه‌های خبری فارسی‌زبان بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال است.

1. Erving Goffman
2. Gitlin

۳. نظریه بازنمایی

بازنمایی به معنای استفاده از زبان برای گفتن چیزی معنادار در مورد چیزی، یا نمایش معنادار جهان به افراد دیگر است. به‌طور کلی سه رویکرد برای توضیح نحوه عملکرد بازنمایی معنا از طریق زبان وجود دارد: رویکردهای بازتابی^۱، رویکرد عمدی-قصدی^۲ و ساخت‌گرایانه یا سازه‌گرایانه^۳. در رویکرد انعکاسی، تصور می‌شود که معنا در شیء، شخص، ایده یا رویداد در دنیای واقعی نهفته است و زبان مانند یک آینه عمل می‌کند تا معنای واقعی را آنطور که قبلاً در جهان وجود دارد منعکس کند. رویکرد دوم بر این باور است که این گوینده و نویسنده است که معنای منحصر به فرد خود را از طریق زبان به جهان تحمیل می‌کند. کلمات به معنای آن چیزی است که نویسنده قصد دارد منظورشان را داشته باشد. رویکرد سوم شخصیت اجتماعی زبان را تصدیق می‌کند. طبق این رویکرد، نه چیزها به خودی خود و نه استفاده‌کنندگان منفرد زبان نمی‌توانند معنا را در زبان تثبیت کنند. چیزها به این معنا نیستند که ما با استفاده از سیستم‌های بازنمایی-مفاهیم و نشانه‌ها- معنا می‌سازیم. از این رو به آن رویکرد ساخت‌گرایی یا ساخت‌گرایی به معنا در زبان گفته می‌شود. بازنمایی، تولید معنا از طریق زبان است. سازه‌گرایان استدلال می‌کنند که در بازنمایی، از نشانه‌هایی استفاده می‌کنیم که به زبان‌های مختلف سازماندهی شده‌اند. برای برقراری ارتباط معنادار با دیگران زبان‌ها می‌توانند از نشانه‌ها برای نمادسازی استفاده کنند (Hall, 1997).

روش پژوهش

این مطالعه با هدف تعیین چگونگی نمایش جنگ اوکراین و روسیه در سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۳ از طریق عناوین و تصاویر در رسانه‌های خبری (شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال) انجام شده و برای دستیابی به آن از روش تحلیل محتوای کیفی و تکنیک چارچوب‌بندی استفاده شده است. تحلیل محتوای کیفی روشی برای تجزیه و تحلیل داده‌های متنی و تصویری به منظور شناسایی الگوها، مضامین و معانی درون محتوا استفاده می‌شود. هنگامی که تکنیک چارچوب‌بندی در تحلیل رسانه‌ها اعمال می‌شود، تحلیل محتوای کیفی با هدف بررسی چگونگی ارائه و تفسیر یک موضوع یا موضوع خاص توسط رسانه‌ها انجام می‌شود.

1. The Reflective
2. The Intentional
3. The Constructionist or Constructivist Approaches

در این پژوهش با استفاده از آرشیوهای خبری این دو شبکه خبری و جامعه آماری و نمونه مورد نظر از جنگ اوکراین و روسیه، به تحلیل بصری و متنی از چارچوب‌های عام، خاص و موضوعی استفاده شده از این اخبار پرداخته شده است.

چارچوب‌های عام

چارچوب خبری عام به لحاظ مفهومی گسترده است و ویژگی‌های کلی پوشش را می‌سنجد. این چارچوب‌ها برای موضوعات و عناوین خبری مختلف در طول زمان و در زمینه‌های فرهنگی متفاوت به کار گرفته می‌شوند (کاماج، ۲۰۱۰: ۶۳۷ به نقل از زابلی‌زاده، ۱۳۹۰). در این پژوهش از چارچوب عام سمت‌کو و ولکنبرگ استفاده شده است. این دو چارچوب‌های پنجگانه خود را از ترکیب چند چارچوب عام دیگر به وجود آوردند (زابلی‌زاده، ۱۳۹۰).

چارچوب‌های خاص

چارچوب‌های خاص، بر رویدادها و موضوعات خاص تأکید می‌کنند و موضوع محور هستند (کاماج، ۲۰۱۰: ۶۳۷ به نقل از زابلی‌زاده، ۱۳۹۰). چارچوب جنگ و صلح چارچوب رقیب در پوشش تضاد تلقی می‌شود. روزنامه‌نگاری جنگ، به جنگ، خشونت، تبلیغ سیاسی، نخبگان و پیروزی می‌پردازد و خشونت‌محور، تبلیغ‌محور، نخبه‌محور و پیروزی‌محور است و اغلب به روش دوگانه‌ای ارتباط دارد (اتوسن، ۲۰۱۰: ۲۶۲ به نقل از زابلی‌زاده، ۱۳۹۰). روزنامه‌نگاری صلح، روشی است که به صلح، درگیری، حقیقت، مردم و راه‌حل‌ها می‌پردازد. این شیوه روزنامه‌نگاری، با پذیرفتن درگیری‌ها و شناسایی احزاب، اهداف و موضوعات دخیل، صورت‌بندی درگیری را بررسی می‌کند. روزنامه‌نگاران صلح با شناسایی و درک ریشه‌های تاریخی و فرهنگی، امکان ابراز عقیده برای تمامی احزاب فراهم می‌کنند (لی و دیگران، ۲۰۰۶: ۵۰۳ به نقل از زابلی‌زاده، ۱۳۹۰).

چارچوب‌های موضوعی

چارچوب‌های موضوعی، متناسب با موضوع و هدف پژوهش انتخاب می‌شوند و بر روی آن تمرکز می‌کنند. در این پژوهش از چارچوب موضوعی سیاست خارجی استفاده شده است. چارچوب سیاست خارجی، رویکردی ساختاریافته برای درک نقش، کارکردها و تأثیر رسانه‌ها در روابط بین‌الملل ارائه می‌دهد. این پژوهش با توجه به مقوله‌های «نقش بازیگران بین‌المللی»، «روش‌های تبلیغاتی و استفاده از اطلاعات نادرست»، «منافع مشترک بازیگران بین‌المللی یا

مسائل ژئوپولیتیکی»، «حقوق بشر و کمک‌های بشردوستانه» و «جنایتکار (کشور تجاوز کننده)، قربانی (کشور مورد تجاوز)» به بررسی چارچوب‌های خبری در تحلیل متن و تصویر شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال می‌پردازد. چارچوب سیاست خارجی، رویکردی جامع و راهبردی است که تعاملات و روابط یک کشور با سایر کشورها را هدایت می‌کند. این پژوهش با توجه به مقوله‌های «بازیگران بین‌المللی»، «امنیت بین‌المللی»، «منافع اقتصادی» و «نقش رسانه‌ها» به بررسی چارچوب‌های خبری در تحلیل متن و تصویر شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال می‌پردازد.

جامعه مورد مطالعه و حجم نمونه

برای انجام این پژوهش ابتدا بازه زمانی مربوط به جنگ اوکراین و روسیه در دو شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال مشخص شده است. این دوره زمانی از ابتدای رویداد تا نزدیک‌ترین زمان به انجام پژوهش، به دلیل ادامه‌دار بودن جنگ، را در برمی‌گیرد. بازه زمانی نمونه‌گیری این پژوهش از آغاز جنگ اوکراین و روسیه (۵ اسفند ۱۴۰۰ / ۲۴ فوریه ۲۰۲۲) تا ۵ مرداد ۱۴۰۲ است. روزهای آغازین جنگ که مهم‌ترین خبرها حول محور جنگ اوکراین و روسیه و نقطه اوج و طلایی خبر از این زمان آغاز، و ۵ مرداد ۱۴۰۲ نزدیک‌ترین بازه تا زمان پژوهش را در برمی‌گیرد. در نهایت این پژوهش با بررسی برنامه‌های خبری دو شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال، به تجزیه و تحلیل برنامه‌ها در چهار هفته خبری پرداخته است. از ابتدای جنگ (اسفند ۱۴۰۰) تا آخرین بازه پژوهش (مرداد ۱۴۰۲)، چهارده ماه بوده که از هر ماه دو روز و در مجموع چهار هفته آماری و ۲۸ روز خبری و در مجموع ۵۶ خبر، تجزیه و تحلیل شده است.

یافته‌های پژوهش

در یافته‌های این پژوهش به بررسی چارچوب‌های خبری عام، خاص و موضوعی در هریک از شبکه‌های بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال پرداخته شده است.

نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی سیاست خارجی

جدول ۲. نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی سیاست خارجی

مقوله	زیر مقوله	بی‌بی‌سی فارسی	ایران اینترنشنال
نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی سیاست خارجی	عدم تمایل روسیه برای مشارکت در راه‌حل‌های دیپلماتیک	-	*
	ممنوعیت تجارت ایران با اوکراین	*	-
	محکومیت حمله نظامی روسیه به اوکراین	-	*
	روابط دوجانبه بین اوکراین و ایران	-	*
	پیشبرد و عدم پیشبرد اهداف دیپلماتیک	*	*

چارچوب سیاست خارجی نقش مهمی در شکل دادن به روایت‌ها و تأثیرگذاری بر روابط بین‌الملل ایفا می‌کند. در جنگ بین اوکراین و روسیه، شبکه‌های بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنشنال از چارچوب سیاست خارجی برای چارچوب‌بندی و تحلیل مناقشه استفاده می‌کنند و بر افکار عمومی و بر دیدگاه‌های سیاست خارجی تأثیر می‌گذارند. بی‌بی‌سی فارسی با تأکید بر نیاز به راه‌حل مسالمت‌آمیز و احترام به تمامیت ارضی اوکراین، موضع کشورهای مختلف از جمله قدرتهای غربی و کشورهای همسایه و تلاش‌های دیپلماتیک آن‌ها برای رسیدگی به این جنگ را در چارچوب سیاست خارجی نشان می‌دهد. در مقابل ایران اینترنشنال خبرهای خود را براساس ملاحظات سیاست خارجی، منافع ژئوپلیتیکی و پویایی قدرت تنظیم می‌کند. این شبکه با تمرکز بر دخالت بازیگران خارجی مانند ایالات متحده و قدرتهای اروپایی، انگیزه‌های آن‌ها در جنگ، پیامدهای بالقوه برای سیاست خارجی و منطقه‌ای ایران، مواضع کشورهای مختلف و تأثیر بالقوه آن‌ها بر منافع ایران، چارچوب سیاست خارجی و نقش آن در اخبار را برجسته می‌کند. یکی از خبرها با تیتیر «استفاده روسیه از پهبادهای ایرانی در حمله به اوکراین»، با محکوم کردن روسیه به تهاجم به مراکز و زیرساخت‌های انرژی اوکراین، ایران را شریک در این تهاجم معرفی می‌کند و با اشاره به نقش ایران، روسیه را مقصر اصلی تهاجم نشان می‌دهد. خبر «تصویب لایحه دولت اوکراین برای تحریم ۵۰ ساله ایران»، به تحریم پنجاه‌ساله ایران پرداخته است. در ادامه خبر این تحریم را ممنوعیت برای عبور کالاها و تجارت ایران و اوکراین بیان کرده که پیامد آن تحریم‌های گسترده در زمینه‌های تجاری است. از دیگر سیاست‌های اوکراین در این خبر، نشان

دادن همکاری ایران با روسیه و متهم کردن آن به خشونت‌طلبی است که تحریم‌ها و پیامدهایی برای ایران به وجود خواهد آورد. در متن خبر از تحریک مردم ایران به اعتراض نیز صحبت می‌کند. هم روسیه، هم اوکراین و همچنین سایر طرف‌های درگیر، از راهبردهای سیاست خارجی برای شکل دادن به افکار عمومی، پیشبرد روایت‌های مربوطه خود و تأثیرگذاری بر درک بین‌المللی از جنگ استفاده کرده‌اند. شبکه ایران‌اینترنشنال از طریق انتشار اطلاعاتی که بخشی از آنها، با اهداف سیاست خارجی و منافع راهبردی روسیه همسو است، از جمله ادعای کمک‌های تسلیحاتی ایران به روسیه، نشان دادن قدرتمندی روسیه در جنگ اوکراین، و... به دنبال تأثیرگذاری بر افکار جهانی است. در مقابل شبکه بی‌بی‌سی فارسی بر مداخله نظامی روسیه، نقض حقوق بشر و تأثیر جنگ بر غیرنظامیان تمرکز کرده است. هدف هر دو شبکه خبری ایجاد همبستگی بین‌المللی، به دست آوردن اهرم دیپلماتیک و تقویت موقعیت خود در مذاکرات است.

علاوه بر این، چارچوب سیاست خارجی فقط به روسیه و اوکراین محدود نمی‌شود. سایر کشورها و بازیگران بین‌المللی نیز با ارائه دیدگاه‌های خود در مورد مناقشه مشارکت کرده‌اند. آنها ممکن است از بسترهای رسانه‌ای برای ابراز حمایت از یک طرف، محکومیت تجاوز یا دفاع از راه‌حل مسالمت‌آمیز و پایبندی به هنجارهای بین‌المللی استفاده کرده باشند. شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال، با استفاده از چارچوب سیاست خارجی، استفاده راهبردی از شبکه‌های خبری و بسترهای رسانه‌ای برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی یک کشور تلاش می‌کنند. در طول جنگ، این دو شبکه در جهت انتقال دیدگاه‌های خود، تأثیرگذاری بر افکار بین‌المللی و جلب حمایت از مواضع مربوطه‌شان استفاده شده‌اند.

شبکه‌های خبری در پیشبرد و یا عدم پیشبرد اهداف دیپلماتیک می‌توانند نقش داشته باشند. برای نمونه شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی با بیان خبر «ولادیمیر پوتین مجوز عملیات را صادر و جنگ در مناطق روسیه و اوکراین را اجتناب ناپذیر نامید. زلنسکی نیز از بی‌نتیجه ماندن تلاش‌هایش برای مذاکره با پوتین خبر داد»، به گستردگی تهاجم و خشونت آن، که نشان‌دهنده استفاده روسیه از زور برای دستیابی به اهدافش است، اشاره می‌کند. تلاش‌های زلنسکی، رئیس‌جمهور اوکراین، برای مذاکره با پوتین بی‌ثمر توصیف شده که نشان‌دهنده عدم تمایل روسیه برای مشارکت در راه‌حل‌های دیپلماتیک است. خبر ایران‌اینترنشنال با این مضمون که «بحران انسانی و آواره شدن بیش از ۶ میلیون نفر در پی جنگ در اوکراین؛ زلنسکی می‌گوید زمان مذاکرات معنادار صلح میان مسکو و کی‌یف فرا رسیده است؛ روسیه به استفاده از سلاح

ما فوق صوت در غرب اوکراین اعتراف کرد»، با نشان دادن دخالت ایالات متحده و مذاکرات ناتو، به اقدامات بایدن می‌پردازد و بیان می‌کند که او بر حمایت ایالات متحده از اوکراین در برابر حملات روسیه تأکید کرده و خواستار راه‌حل دیپلماتیک برای بحران شده و به درخواست بایدن از کشورهای ناتو برای مذاکره با روسیه اشاره می‌کند. همچنین در ادامه این خبر نیز با بیان درخواست مذاکرات صلح معنادار بین روسیه و اوکراین، تقاضای مذاکره برای صلح و امنیت اوکراین بدون تأخیر و تلاش نخست‌وزیران سابق بریتانیا و دیگر مقامات برای ایجاد یک دادگاه بین‌المللی جدید برای بررسی اقدامات پوتین در حمله به اوکراین و حمایت از راه‌حل دیپلماتیک برای بحران و خواستار مذاکره بین کشورهای ناتو و روسیه، چارچوب صلح را در این خبر نشان می‌دهد. حمایت از راه‌حل‌های دیپلماتیک برای صلح می‌تواند نشان‌دهنده پیشبرد اهداف دیپلماتیک نیز قلمداد شود.

هدف چارچوب سیاست خارجی، شکل دادن به ادراک عمومی از طریق انتشار اطلاعات، ترویج روایت‌ها، و برجسته کردن رویدادها یا دیدگاه‌های خاصی است که با اهداف سیاست خارجی یک کشور همسو هستند. دولت‌ها از این چارچوب برای جلب همدردی و حمایت و بی‌اعتبار کردن مخالفان خود استفاده و با نمایش حوادث خاص، چارچوب‌بندی جنگ در یک زمینه خاص، و برجسته کردن انتخابی اطلاعات برای شکل دادن به افکار عمومی و تأثیرگذاری بر تصمیمات سیاستی تلاش کرده‌اند. در چارچوب سیاست خارجی، شبکه خبری ایران اینترنشنال تا حدودی رویکرد بی‌طرفانه به دو طرف جنگ دارد؛ در حالیکه بی‌بی‌سی فارسی، بیشتر تمرکز خود را بر روی جنبش‌ها، خیزش‌های مردمی و انتقادات به نفع اوکراین می‌گذارد. ایران اینترنشنال بیشتر تمایل دارد تا خواسته‌های ایران (به‌عنوان کشوری با سیاست خارجی مستقل) را درباره جنگ اوکراین و روسیه مطرح و با تلاش برای حفظ صلح و انعقاد پیمان‌های دیپلماتیک بین دو کشور، سعی در عدم تعرض به استقلال و حقوق ملی اوکراین و گسترش تعاملات اقتصادی با روسیه دارد؛ در حالی که بی‌بی‌سی فارسی تمایل به برجسته‌سازی نقش اوکراین به‌عنوان کشور شکست خورده در برابر تلاش‌های روسیه دارد و به تقویت بیشتر نبردهای اوکراین در برابر روسیه توجه می‌کند.

به‌طور کلی، چارچوب سیاست خارجی از جنگ روسیه و اوکراین بخشی جدایی‌ناپذیر از راهبردهای سیاست خارجی برای همه طرف‌های درگیر است و برای شکل دادن به روایت‌ها، تأثیرگذاری بر افکار عمومی و پیشبرد اهداف دیپلماتیک در عرصه بین‌المللی استفاده می‌شود.

توجه به این نکته ضروری است که این چارچوب (سیاست خارجی) می‌تواند شمشیر دولبه باشد، زیرا می‌تواند منجر به اطلاعات غلط، تبلیغات و دستکاری احساسات عمومی شود. به‌عنوان مصرف‌کنندگان اخبار، تجزیه و تحلیل انتقادی اطلاعات از منابع مختلف و جستجوی دیدگاه‌های متنوع برای به دست آوردن درک جامع‌تری از تعارض بسیار مهم است.

نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی نسبت دادن مسئولیت

جدول ۳. نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی نسبت دادن مسئولیت

مقوله	زیر مقوله	بی‌بی‌سی فارسی	ایران اینترنشنال
نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی نسبت دادن مسئولیت	ادعای تجاوز و جنایات جنگی توسط روسیه	-	*
	تصویر قربانی از اوکراین	*	-
	محکومیت حمله روسیه توسط رهبران جهانی	-	*

شبکه‌های خبری در چارچوب نسبت دادن مسئولیت در جنگ اوکراین و روسیه، نقش مهمی در ارائه اطلاعات مربوط به جنگ، تأثیر هر یک از طرفین در جنگ و تأثیرگذاری بر نگرش‌ها و نظرات عمومی را نشان می‌دهد. آن‌ها اطلاعات مربوط به مسئولیت هر یک از طرفین را در اختیار مخاطبان قرار داده و به تبیین و تفسیر آن‌ها می‌پردازند. هر دو شبکه خبری با ارائه تفسیر و تحلیل‌های گوناگون در خصوص جنگ، مسئولیت هر یک از رخدادها و اتفاقات رخ داده را به کشورها و شخصیت‌های گوناگون نسبت داده‌اند. در این چارچوب با ترویج آگاهی عمومی درباره مسئولیت هر یک از طرفین در جنگ، از جمله بررسی عوامل و عملکرد هر یک از طرفین، شفاف‌سازی رویکردها و سیاست‌های هر دو طرف، تأثیر آن‌ها بر جنگ و جامعه بین‌المللی به تشویق مسئولیت‌پذیری و بهبود نگرش بین‌المللی نسبت به جنگ پرداخته است. بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنشنال، با ایجاد فضایی برای بحث و تبادل نظر درباره مسئولیت هر یک از طرفین در جنگ اوکراین و روسیه، به توجیه و تأثیرگذاری در تصمیم‌گیری‌های سیاسی مرتبط با این منطقه کمک کرده‌اند.

شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی با بیان خبر «ولادیمیر پوتین مجوز عملیات را صادر و درگیری در مناطق روسیه و اوکراین را اجتناب‌ناپذیر نامید. زلنسکی نیز از بی نتیجه ماندن تلاش‌هایش

برای مذاکره با پوتین خبر داد»، مسئولیت جنگ را به پوتین نسبت می‌دهد که مجوز عملیات را صادر و درگیری در مناطق روسیه و اوکراین را اجتناب‌ناپذیر خوانده است. او به‌عنوان مسئول اصلی حمله به اوکراین به تصویر کشیده می‌شود؛ زیرا این حمله را مجاز کرده است. همچنین به ادعاهای اوکراین در مورد تجاوز روسیه مانند هدف قرار دادن زیرساخت‌ها و سرنگونی یک هواپیما اشاره کرده که مسکو آن را رد می‌کند. در این چارچوب ابتدا پوتین و ارتش روسیه به‌عنوان مقصران اصلی حمله به اوکراین به تصویر کشیده شده‌اند. کشورهای غربی، ناتو و بازیگران بین‌المللی مانند جو بایدن و بوریس جانسون نیز روسیه را مسئول این حمله می‌دانند. اوکراین به‌عنوان یک قربانی تصویر کشیده شده و پیامدهای اقتصادی جنگ را به اقدامات روسیه نسبت می‌دهند.

شبکه خبری ایران‌اینترنشنال نیز با بیان خبر «آغاز جنگ در شرق اروپا، پوتین فرمان جنگ را صادر کرد. رئیس‌جمهور اوکراین از عدم پاسخگویی پوتین برای مذاکره خبر می‌دهد»، نشان می‌دهد پوتین مسئول آغاز درگیری است. این خبر اقدامات روسیه را تهاجمی و ناقض قواعد بین‌المللی می‌داند. کشورهای غربی و ناتو اقدامات روسیه را محکوم و مسئولیت حمله نظامی به اوکراین را به روسیه واگذار می‌کنند. محکومیت ناتو با تأکید بر واکنش جمعی کشورهای عضو در برابر تجاوز روسیه برجسته شده است. این خبر نشان می‌دهد که چگونه جنگ بر بازیگران و سیاست‌های بین‌المللی تأثیر گذاشته و رهبران جهان حمله نظامی به اوکراین را محکوم می‌کنند. چارچوب مسئولیت در این خبر، روسیه به‌ویژه پوتین را به‌عنوان متجاوز اصلی و ناقض قواعد بین‌المللی نشان می‌دهد. کشورهای غربی، سازمان‌های بین‌المللی و رهبران جهان اقدامات روسیه را محکوم می‌کنند و مسئولیت را به روسیه نسبت می‌دهند. پیامدهای اقتصادی جنگ نیز برجسته شده که نشان‌دهنده تأثیر گسترده‌تر حمله روسیه به اوکراین است.

این چارچوب‌بندی به‌گونه‌ای متمرکز است که با اهداف و منافع سیاست خارجی یک کشور همسو باشد. شبکه‌های خبری، دولت و بازیگران آن از سیاست‌ها خبری برای نسبت دادن مسئولیت جنگ استفاده کرده‌اند. شبکه بی‌بی‌سی فارسی و اوکراین با برجسته کردن حمله روسیه بر مسئولیت روسیه تأکید کرده‌اند. در مقابل، شبکه ایران‌اینترنشنال از چارچوب‌بندی نسبت دادن مسئولیت به روسیه استفاده کرده تا اوکراین را به‌عنوان محرک یا تهدیدی برای جمعیت روس‌زبان معرفی کند تا سرزنش‌ها را منحرف کند. در چارچوب نسبت دادن مسئولیت از تکنیک‌های مختلفی مانند «گزارش انتخابی برخی رویدادها، تأکید بر روایت‌های خاص و استفاده

از زبان متقاعدکننده برای تحت تأثیر قرار دادن افکار عمومی» استفاده می‌شود. بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال، با انجام این فعالیت‌ها در تقویت دیدگاه‌های خاص و فراهم کردن بستری برای کارشناسان نقش مهمی را ایفا می‌کنند.

نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی علائق انسانی

جدول ۴. نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی علائق انسانی

مقوله	زیر مقوله	بی‌بی‌سی فارسی	ایران‌اینترنشنال
نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی علائق انسانی	انتقاد از اقدامات روسیه	*	-
	مشارکت سازمان ملل متحد	*	-
	نقش بریتانیا و ایالات متحده در حمایت از اوکراین	-	*
	انتقاد از پیشنهاد میانجیگری ماکرون	-	*

چارچوب‌بندی علائق انسانی در جنگ اوکراین و روسیه تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله سیاست‌های تحریریه، پویایی سیاسی و چشم‌انداز رسانه‌ای گسترده‌تر قرار دارد. در چارچوب‌بندی علائق انسانی و با تمرکز بر وجه انسانی و شخصیت‌های انسانی، شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال، با استفاده از سیاست‌های شبکه‌های خود در هنگام ضرورت و برای تأثیرگذاری بیشتر بر افکار عمومی از چارچوب علائق انسانی استفاده می‌کنند. آنها از نگاه سیاسی، با نمایش مداوم رؤسای جمهور درگیر جنگ و همچنین شخصیت‌های گوناگونی که در روند جنگ تأثیرگذار بوده‌اند، چارچوب علائق انسانی را در اخبار برجسته کرده‌اند. چارچوب‌بندی منافع انسانی در تحلیل جنگ اوکراین و روسیه بسته به دیدگاه‌ها و سوگیری‌های رسانه‌های خبری درگیر می‌تواند متفاوت باشد.

برای نمونه در خبر بی‌بی‌سی فارسی با عنوان «آنتونی گوترش، دبیرکل سازمان ملل که پس از روسیه به اوکراین سفر کرده است، از برخی مناطق آزاده شده در استان کی‌یف بازدید کرد»، حمله روسیه به اوکراین به‌ویژه در زمان حضور دبیرکل سازمان ملل متحد را تحقیر و شکست سازمان ملل می‌داند. خشم دبیر کل هنگام خروج از کی‌یف همراه با تلفات ناشی از حمله موشکی این باور را تقویت می‌کند که روسیه مظنون اصلی است و اقدامات آن باعث تضعیف ثبات

می‌شود. همچنین نقش بریتانیا و ایالات متحده در حمایت از اوکراین نشان می‌دهد که کمک آن‌ها بر اساس منافع خودشان است. خبر نشان می‌دهد که این کمک‌ها با هدف مقابله با سیطره روسیه و حفاظت از منافع خود انجام می‌شود. این گزارش به آمادگی روسیه برای رژه نظامی در سالگرد پیروزی شوروی بر آلمان نازی اشاره می‌کند و نشان می‌دهد که این تلاشی برای نمایش تسلط بر اوکراین است. این خبر تأکید می‌کند که روسیه یکی از اعضای شورای امنیت است؛ اما روسیه را عامل اصلی بی‌ثباتی معرفی می‌کند.

در خبر دیگری در شبکه ایران اینترنشنال با عنوان «انتقاد شدید اوکراین از سخنان مکرون؛ وزیر دفاع اوکراین می‌گوید این جنگ تا انتهای سال جاری پایان نخواهد یافت»، با اشاره به چهره‌های انسانی از رهبران و شخصیت‌های مختلف جهان، به تهاجم روسیه به اوکراین و زوایای مختلف آن پرداخته شده است. در ابتدا پیشنهاد مکرون به میانجیگری فرانسه در جنگ اوکراین را مطرح و سپس مشاور زلنسکی این پیشنهاد را رد می‌کند. در ادامه دمیترو کولبا، وزیر خارجه اوکراین، این درخواست و پیشنهاد امانوئل را محکوم و آن را تحقیر فرانسه بیان می‌کند. این چارچوب خبری در بسیج حمایت و کمک بین‌المللی برای جمعیت‌های آسیب‌دیده نقش داشته است. با افزایش آگاهی از طریق پوشش خبری، شبکه‌های خبری می‌توانند همدلی و همدردی عمومی را ایجاد کرده که به کمک‌های بشردوستانه و فشار دیپلماتیک بر طرف‌های درگیر تبدیل شود. این چارچوب با برجسته کردن ترویج گفتگو، آشتی و تفاهم بین گروه‌های مختلف درگیر در مناقشه، به تلاش‌ها برای صلح‌سازی کمک کرده است. شبکه‌های خبری، بسترهایی را برای صداهای مختلف فراهم، بحث‌ها را تسهیل کرده و روایت‌هایی را ترویج کرده‌اند که همدلی را تقویت و شکاف‌ها را پر می‌کنند. چارچوب علائق انسانی در معرض سوگیری، تبلیغات و دستکاری روایت‌ها است. بنابراین، ارزیابی انتقادی اطلاعات برای مخاطبان اخبار، جستجوی منابع متنوع و تکیه بر رسانه‌های خبری معتبر برای به‌دست آوردن درک جامعی از تأثیر انسانی جنگ اوکراین و روسیه برای مخاطبان خبر بسیار مهم است.

نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی پیامدهای اقتصادی

جدول ۵. نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی پیامدهای اقتصادی

ایران اینترنشنال	بی‌بی‌سی فارسی	زیرمقاله	مقاله
-	*	کاهش ارزش پول روسیه	نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی پیامدهای اقتصادی
-	*	افزایش تورم و کاهش قدرت خرید شهروندان روسیه	
-	*	حذف روسیه از سیستم انتقال بانکی بین‌المللی سوئیفت	
*	-	تأثیر بر بیت کوین و بازار ارزهای دیجیتال	

شبکه‌های خبری با ارائه اطلاعات مربوط به تأثیرات اقتصادی جنگ و تأثیرگذاری بر نگرش‌ها و نظرات عمومی درباره این موضوع نقش مؤثری در چارچوب‌بندی پیامدهای اقتصادی داشته‌اند و گزارش‌های خود را در مورد تخریب زیرساخت‌ها، اختلال در تجارت، کاهش سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی، و مشکلات اجتماعی و اقتصادی جمعیت‌های آسیب‌دیده منتشر کرده‌اند.

بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنشنال توجه را به نیاز به کمک‌های بین‌المللی، وام‌ها یا کمک‌های مالی برای کمک به بازسازی زیرساخت‌ها، بهبود اقتصادی و کاهش بار اقتصادی بر روی جمعیت‌های آسیب‌دیده جلب کرده‌اند. شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی، تأثیر جنگ را به شبکه‌های بانکی و فعالیت‌های آن محدود کرده است؛ در حالی که شبکه خبری ایران اینترنشنال فراتر رفته، بازارهای ارزی دیجیتال و بیت کوین را مورد توجه قرار داده است. آن‌ها اطلاعات و تحلیل‌های متنوع درباره پیامدهای اقتصادی جنگ را در اختیار مخاطبان قرار داده و به تبیین و تفسیر آن‌ها می‌پردازند.

شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی با خبرکاهش ارزش پول می‌کند که روبل روسیه در برابر دلار و یورو به پایین‌ترین سطح خود رسیده است. این کاهش ارزش می‌تواند پیامدهای اقتصادی شدیدی مانند افزایش تورم و کاهش قدرت خرید برای شهروندان روسیه داشته باشد. همچنین دولت اوکراین حکومت نظامی اعلام کرده و خواستار تحریم‌های ویرانگر از جمله حذف روسیه از سیستم انتقال بانکی بین‌المللی سوئیفت شده است. چنین تحریم‌هایی می‌تواند به‌طور قابل توجهی بر اقتصاد روسیه تأثیر بگذارد و انجام معاملات بین‌المللی را برای آنها دشوار کند. همچنین جنگ باعث ایجاد تلاطم در بازارهای مالی جهانی شده است. قیمت نفت از ۱۰۰ دلار در هر بشکه فراتر

رفته که احتمالاً به دلیل عدم قطعیت و اختلال احتمالی در عرضه نفت است. در انتها به حذف روسیه از سیستم نقل و انتقالات بانکی بین‌المللی سوئیفت که باعث تحول در سیستم بانکی شده اشاره کرده و این تحول را عامل تغییراتی در نحوه انجام تراکنش‌های مالی بین‌المللی بیان می‌کند. تمام خبرها در این خصوص به کاهش ارزش پول و چارچوب پیامدهای اقتصادی اشاره می‌کند. ایران اینترنشنال نیز پیامدهای اقتصادی جنگ بین روسیه و اوکراین را به طور گسترده‌ای توصیف می‌کند. با بیان خبر «بیت کوین به پایین‌ترین سطح خود در یک ماه گذشته رسیده»، نشان می‌دهد این جنگ باعث از دست رفتن اعتماد سرمایه‌گذاران شده و کاهش ارزش روبل در برابر دلار و یورو را نیز نشان‌دهنده تأثیر اقتصادی بر روسیه توصیف کرده است. اعلام حکومت نظامی دولت اوکراین و درخواست برای تحریم‌های ویرانگر، از جمله حذف روسیه از سیستم انتقال بانکی بین‌المللی سوئیفت، به عنوان پاسخی به جنگ ارائه شده که به عنوان یک تحول در سیستم بانکی به تصویر کشیده و گفته می‌شود که باعث تلاطم در بازارهای جهانی شده است. اشاره به افزایش قیمت نفت به ۱۰۰ دلار در هر بشکه پس از حمله به اوکراین نشان می‌دهد این درگیری بر بازارهای جهانی انرژی تأثیر گذاشته و ثبات بازارهای جهانی را مختل کرده و ممکن است منجر به افزایش هزینه‌های انرژی برای مصرف‌کنندگان شود.

نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی پیامدهای اخلاقی

جدول ۶. نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی نسبت دادن پیامدهای اخلاقی

مقوله	زیرمقوله	بی‌بی‌سی فارسی	ایران اینترنشنال
نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی پیامدهای اخلاقی	نمایش قتل‌عام، نقض حقوق بشر، تاکتیک‌های نظامی نامتناسب و...	-	*
	تأکید بر ارزش‌ها و مبانی اخلاقی	-	*

شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی با نشان دادن چارچوب پیامدهای اخلاقی بر ارزش‌ها و مبانی اخلاقی تأکید می‌کند و برای نشان دادن وقایع جنگ اوکراین و روسیه از چارچوب پیامدهای اخلاقی استفاده کرده است. این شبکه خبری با اشاره و نمایش قتل‌عام، نقض حقوق بشر، تخریب زیرساخت‌های مدنی، پناهندگی، مهاجرت جمعیت و استفاده از تاکتیک‌های نظامی نامتناسب به پیامدهای این جنگ پرداخته است. این پیامدهای اخلاقی با تأکید بر ارزش‌ها، مبانی

اخلاقی و تحلیل‌هایی درباره تأثیر آن‌ها بر جامعه بین‌المللی ارائه شده و چارچوب‌بندی پیامدهای اخلاقی در شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی به توجیه و تأثیرگذاری در تصمیم‌گیری‌های سیاسی مرتبط با جنگ اوکراین و روسیه و ایجاد فضایی برای بحث درباره این مسائل کمک می‌کند. بی‌بی‌سی فارسی با برجسته کردن محکومیت حمله توسط رهبران جهان و توصیف اقدام روسیه به‌عنوان «تحریک‌آمیز و غیر موجه» نشان می‌دهد که یک قضاوت اخلاقی در مورد پرخاشگری و آسیب احتمالی ناشی از درگیری وجود دارد. بی‌بی‌سی درصدد است اینگونه برساخت کند که محکومیت حمله نظامی توسط برخی از رهبران جهان، از جمله جو بایدن و بوریس جانسون، حاکی از اجماع اخلاقی علیه اقدامات روسیه است. این نشان‌دهنده یک درک مشترک از پیامدهای ویرانگر و الزام اخلاقی برای جلوگیری از چنین جنگی است. در یک خبر با نشان دادن کالسکه‌های نوزادان از زوایا و نماهای مختلف در شهر از کودکان کشته شده در تهاجم روسیه با اوکراین صحبت می‌کند که به نقض پیامدهای اخلاقی و قواعد بین‌الملل اشاره می‌کند.

نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی جنگ / صلح

نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی جنگ

جدول ۷. نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی جنگ

مقوله	زیر مقوله	بی‌بی‌سی فارسی	ایران اینترنشنال
نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی جنگ	نقش ایران در ارائه پهنادهای نظامی به روسیه	*	*
	نگرانی مقامات غربی از دخالت پهنادهای ایران در جنگ اوکراین	*	*
	همکاری ایران با روسیه در فناوری نظامی از جمله موشک‌های زمین به زمین	*	*

این شبکه‌ها مسائلی مانند تأثیر این جنگ بر جمعیت، اقتصاد و زندگی روزمره مردم را به تصویر کشیده و نقش و تأثیر طرفین در این جنگ را بررسی کرده‌اند. همچنین، این شبکه‌های خبری به توجیه و تأیید عملکرد یا تخلفات هر یک از طرفین پرداخته‌اند. بنابراین، چارچوب‌بندی جنگ اوکراین و روسیه در شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنشنال به توصیف و تبیین واقعیت‌ها، تحلیل پیامدها و تأثیرگذاری بر افکار عمومی و تصمیم‌گیری‌های سیاسی مرتبط با جنگ کمک می‌کند.

بی‌بی‌سی به استناد به خبر «نقش پهپادی جمهوری اسلامی در تجاوز نظامی روسیه به اوکراین» با نقل قول از وال استریت ژورنال، از ارائه توانایی‌های دیجیتال تجسسی روسیه به ایران صحبت کرده و به‌طور تأکیدی به نقش ایران در جنگ روسیه و اوکراین اشاره می‌کند. همچنین نقش ایران در جنگ روسیه با در اختیار گذاشتن پهپادهای نظامی - که مقام‌های غربی صحبت از به کار رفتن آن در جنگ اوکراین می‌کنند - برجسته می‌شود. در واقع این خبر نشان می‌دهد که شبکه‌های خبری با بیان کمک‌های پهپادی و نظامی ایران به روسیه درصدد نشان دادن تأثیر ایران در جنگ اوکراین و روسیه و تأثیرگذاری بر افکار عمومی در فضای داخلی ایران و همچنین در میان فارسی‌زبانان هستند.

بی‌بی‌سی، به‌عنوان یک سازمان خبری بین‌المللی، ممکن است برای حفظ عینیت و ارائه پوشش متعادل از جنگ تلاش کند. شبکه خبری ایران اینترنشنال نیز با توجه به خطامشی، سیاستگذاری و حامیان این شبکه به چارچوب‌بندی جنگ اوکراین و روسیه می‌پردازد. چارچوب‌بندی جنگ شامل ترویج روایت‌های خاص، برجسته کردن جنبه‌های خاصی از جنگ، یا حتی درگیر شدن در جنگ و اطلاعاتی برای پیشبرد یک برنامه خاص است. به‌طور کلی، بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنشنال با انتخاب و ارائه اطلاعات به شیوه‌هایی که با منافع و اهداف مربوطه هماهنگ باشد، درک عمومی از جنگ اوکراین و روسیه را شکل می‌دهند.

نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی صلح

جدول ۸. نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی صلح

مقوله	زیر مقوله	بی‌بی‌سی فارسی	ایران اینترنشنال
نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی صلح	واکنش کشورهای غربی از جمله ناتو برای جلوگیری از جنگ و حفظ صلح	*	*
	اولویت دادن به نیروی نظامی بر راه‌حل‌های مسالمت‌آمیز در مناقشه	*	*
	ایجاد فضای گفتگو و تبادل نظر برای تأثیرگذاری بر راه‌حل‌های مسالمت‌آمیز و قابل قبول	*	*

چارچوب‌بندی صلح در جنگ اوکراین و روسیه در شبکه‌های خبری نقش مهمی در ایجاد فضایی برای بحث، تبادل نظر و ترویج صلح داشته است. این شبکه‌های خبری با در نظر گرفتن

موضوعاتی مانند عدم توافق در مناطق مورد بحث، تضادهای سیاسی و اقتصادی و تأثیرات جنگ و با تبیین و توضیح علل، تاریخچه و پیامدهای جنگ، به تأثیرگذاری بر نگرش عمومی درباره صلح و توافق بین طرفین می‌پردازد. شبکه بی‌بی‌سی فارسی با بیان خبر «ولادیمیر پوتین مجوز عملیات را صادر و جنگ در مناطق روسیه و اوکراین را اجتناب‌ناپذیر نامید. زلنسکی نیز از بی‌نتیجه ماندن تلاش‌هایش برای مذاکره با پوتین خبر داد»، واکنش کشورهای غربی از جمله ناتو را تلاش برای جلوگیری از جنگ و حفظ صلح می‌داند. این خبر نشان‌دهنده چارچوبی از جنگ است که در آن جنگ اجتناب‌ناپذیر تلقی می‌شود. حمله ارتش روسیه به اوکراین با هدف غیرنظامی کردن اوکراین، اولویت چارچوب نیروهای نظامی را بر راه‌حل‌های صلح‌آمیز نشان می‌دهد. محکومیت حمله نظامی به اوکراین از جانب رهبران جهان از جمله جو بایدن و بوریس جانسون، منعکس‌کننده چارچوب صلح است. محکوم کردن حمله روسیه از جانب ناتو، چارچوب صلح در این خبر را برجسته‌تر می‌کند. در اکثر خبرهایی که در این شبکه‌ها نشان داده می‌شود، هدف اصلی برنامه‌های خبری نشان دادن تحولات جنگ و نشان دادن ایران به‌عنوان حامی روسیه بوده است.

در چارچوب‌بندی شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی، به ارائه دیدگاهی متعادل و عینی از مناقشه، برجسته کردن دیدگاه‌های مختلف و ترویج ابتکارات صلح پرداخته شده است. بی‌بی‌سی فارسی بر ارائه اطلاعات دقیق و بی‌طرفانه به مخاطبان خود تمرکز کرده و با تقویت تفاهم و گفت‌وگو به چارچوب‌بندی صلح کمک می‌کند. در شبکه ایران اینترنشنال نیز به ارائه طیفی از دیدگاه‌های دولت ایران، بازیگران بین‌المللی و جوامع محلی متأثر از جنگ پرداخته شده است. چارچوب‌بندی صلح در این زمینه شامل برجسته کردن تلاش‌های دیپلماتیک، مذاکرات صلح و درخواست‌ها برای کاهش تنش است.

نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی بر خورد

جدول ۹. نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی بر خورد

مقوله	زیر مقوله	بی‌بی‌سی فارسی	ایران اینترنشنال
نقش شبکه‌های خبری در چارچوب‌بندی بر خورد	نمایش تضاد در گفتار، رویارویی میان شخصیت‌ها و ...	*	*
	پرداختن به سوگیری‌ها و سیاست‌های شبکه‌های خبری	*	*

چارچوب جنگ و برخورد با نمایش تضاد در گفتار، رویارویی میان شخصیت‌ها، عدم توافق و تضاد در گفتار و تصاویر در خصوص جنگ اوکراین و روسیه به سوگیری‌ها و سیاست‌های شبکه‌های خبری در بیان اخبار می‌پردازد. این شبکه‌های خبری با استفاده راهبردی از کانال‌های رسانه‌ای توسط هر دو طرف برای تأثیرگذاری بر افکار بین‌المللی، جلب حمایت و چارچوب‌بندی جنگ، بر اساس منافع خودشان استفاده کرده‌اند. این چارچوب بر نحوه گزارش شبکه‌های خبری در مورد جنگ تأثیر گذاشته؛ آنها در اکثر موارد به بیانیه‌های رسمی و کنفرانس‌های مطبوعاتی تکیه کرده‌اند. شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال، در دسترسی به اطلاعات دقیق به دلیل ماهیت پیچیده تعارض با چالش‌هایی مواجه می‌شوند. آنها به منابع رسمی تکیه کرده که می‌تواند جانبدارانه باشد یا دیدگاه‌های محدودی را ارائه دهند. چارچوب برخورد در جنگ، در شبکه‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال و کشورهای مختلف متفاوت است که این منعکس‌کننده گوناگونی روایت‌ها و داستان‌های خبری است.

به‌عنوان مثال شبکه خبری ایران‌اینترنشنال با بیان خبر «کارخانه فولاد آروفستال؛ آخرین سنگر و پایگاه مقاومت نیروهای اوکراینی در ماریوپل»، چارچوب برخورد در این خبرها را شامل چندین بازیگر و رویدادهای مرتبط با حمله روسیه به اوکراین و تصرف ماریوپل نشان می‌دهد که این برخورد نشان‌دهنده درگیری نظامی بین دو کشور است. در ادامه به حمله نیروهای روسی به شهرهای دونتسک و لوهانسک پرداخته است. روس‌ها حمله به ماریوپل را دلیلی برای رسیدن به این دو شهر می‌دانند. این برخورد نشان‌دهنده راهبرد نظامی روسیه و قصد آنها برای تصرف این شهرها است. به‌طور کلی، چارچوب برخورد در این خبر، شبکه پیچیده‌ای از تعاملات بین بازیگران مختلف درگیر در مناقشه، از جمله نیروهای نظامی، رهبران سیاسی و نهادهای رسانه‌ای را ارائه می‌دهد. این برخوردها دیدگاه‌ها، انگیزه‌ها و راهبردهای متفاوتی را در مناقشه بین روسیه و اوکراین روشن می‌کند.

نتیجه‌گیری

دغدغه پژوهش حاضر، بررسی نحوه بازنمایی جنگ اوکراین و روسیه در رسانه‌های غربی فارسی‌زبان، بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال است. بازنمایی اخبار جنگ می‌تواند افکار عمومی را تحت تأثیر قرار داده و بر تصمیمات سیاستگذاری تأثیر بگذارد و برداشت بین‌المللی از درگیری را شکل دهد. هدف این پژوهش، بررسی نحوه بازنمایی جنگ اوکراین و روسیه در رسانه‌های

فارسی‌زبان، بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال، است. جنگ اوکراین و روسیه، وقایع مربوط به این جنگ و اثرات آن بر دیگر کشورها، یکی از مسائل مهم و مطرح در جهان است. این جنگ، یک جنگ تمام‌عیار گرم و مکمل آن جنگ (نبرد) رسانه‌ای است، که رسانه‌ها نتایج آن را رقم می‌زنند. جنگ اوکراین و روسیه و نتایج آن تأثیر بسیاری بر تمام جهان و دیگر کشورهای ذی‌نفع می‌گذارد؛ از همین رو با گسترش ارتباطات و فناوری‌های ارتباطی، مرزها از میان می‌روند و این جنگ برای تمام کشورها و رسانه‌های آن‌ها اهمیت پیدا می‌کند.

جنگ اوکراین و روسیه در دو شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال از زمان آغاز تا زمان انجام این پژوهش (پایان مرداد ۱۴۰۲)؛ دارای نقاط اوج و فرود بوده است. می‌توان نقطه اوج و طلایی این جنگ در دو شبکه خبری را زمان آغاز جنگ در اسفند ۱۴۰۰ تا مرداد ۱۴۰۱ دانست. در این زمان هر دو شبکه خبری با تمرکز بر اخبار جنگ اوکراین و روسیه به پوشش آن پرداخته‌اند. این پوشش گسترده اخبار جنگ اوکراین و روسیه تا شهریور ماه ۱۴۰۱ به صورت گسترده و مداوم ادامه پیدا کرده؛ تا در شهریور ماه ۱۴۰۱ با وقوع ناآرامی‌ها در ایران، جنگ اوکراین و روسیه دیگر محور اصلی اخبار تا دی ماه ۱۴۰۱ قرار نگرفته و شبکه‌های خبری یا به آن نپرداخته یا به صورت بسیار محدود به آن پرداخته‌اند. در دی ماه ۱۴۰۱ نقطه اوج و طلایی دیگری در پوشش‌دهی جنگ اوکراین و روسیه در هر دو شبکه خبری رخ داد. در این زمان در خصوص جنگ اوکراین و روسیه، از حملات موشکی به اوکراین، بحث ارسال موشک برای ادامه جنگ، نقش کشورهای غربی در حمایت از اوکراین و در کنار آن حمایت‌های ایران از روسیه و همچنین تحریم‌هایی که کشورهای غربی برای مقابله برای ایران و روسیه اعمال کرده‌اند، در هر دو شبکه خبری نشان داده شده است.

با تکیه بر داده‌های کیفی، از تحلیل چارچوب‌بندی شبکه‌های خبری فارسی‌زبان بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال، می‌توان به تفاوت‌ها و شباهت چارچوب‌بندی‌های این شبکه‌های خبری و همچنین نقش مهم و اساسی سیاست‌های رسانه‌ای این شبکه‌های خبری در ارائه اخبار مرتبط به جنگ اوکراین و روسیه اشاره کرد. در چارچوب‌بندی خبری این شبکه‌های خبری، چارچوب‌های نسبت دادن مسئولیت و علائق انسانی را می‌توان بیشترین چارچوب و چارچوب پیامدهای اخلاقی را کمتر از دیگر چارچوب‌ها دانست که شبکه‌های خبری در خصوص خبرهای جنگ اوکراین و روسیه ارائه کردند. براساس یافته‌ها، هر دو شبکه خبری از میان چارچوب‌های عام خبری، به «چارچوب نسبت دادن مسئولیت و علائق انسانی» بیشتر از دیگر چارچوب‌های

خبری توجه کرده‌اند. چارچوب برخورد و پیامدهای اقتصادی کمتر مورد توجه قرار گرفته و چارچوب پیامدهای اخلاقی، کمتر از همه چارچوب‌ها استفاده شده است. چارچوب سیاست خارجی که چارچوب موضوعی و محور اصلی پژوهش حاضر است، در تمامی خبرها مورد توجه و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

شبکه خبری ایران‌اینترنشنال تا حدودی رویکرد بی‌طرفانه به دو طرف جنگ دارد؛ در حالی که بی‌بی‌سی فارسی، بیشتر تمرکز خود را بر روی جنبش‌ها، خیزش‌های مردمی و انتقادات به نفع اوکراین می‌گذارد. در چارچوب سیاست خارجی، ایران‌اینترنشنال بیشتر تمایل دارد تا خواسته‌های ایران (به‌عنوان کشوری با سیاست خارجی مستقل) را درباره جنگ اوکراین و روسیه مطرح و با تلاش برای حفظ صلح و استقرار پیمان‌های دیپلماتیک بین دو کشور، سعی در عدم تعرض به استقلال و حقوق ملی اوکراین و گسترش تعاملات اقتصادی با روسیه دارد؛ در حالی که بی‌بی‌سی فارسی تمایل به برجسته‌سازی نقش اوکراین به‌عنوان کشور شکست خورده در برابر تلاش‌های روسیه دارد، به تقویت بیشتر نبردهای اوکراین در برابر روسیه توجه می‌کند. شبکه خبری ایران‌اینترنشنال در چارچوب‌بندی خود درباره جنگ اوکراین و روسیه به عوامل اجتماعی و فرهنگی دو کشور توجه می‌کند ولی برخلاف آن، بی‌بی‌سی فارسی بیشتر به عوامل سیاسی و نبردهای نظامی تمرکز کرده و تأثیر آن بر روابط اروپا و روسیه را بررسی می‌کند. ایران‌اینترنشنال تلاش می‌کند تا در چارچوب‌بندی خود تأثیر بین‌المللی جنگ اوکراین و روسیه را بر روابط ایران با دو کشور، پیامدها و تأثیرات نابسامان در قالب همکاری‌های ایران روسیه در حوزه‌های مختلف را مورد بررسی قرار دهد؛ در مقابل، بی‌بی‌سی فارسی بیشتر به عوامل داخلی و نبردهای داخلی کشورها توجه کرده و تأثیر آن را بر روابط تمام حوزه‌ها بررسی می‌کند. به نظر نویسندگان، با توجه به روابط نزدیک ایران و تا حدودی عربستان سعودی با روسیه و وضعیت مطلوبی که این دو کشور با یکدیگر دارند؛ ایران‌اینترنشنال تا حدودی سوگیری به سمت روسیه را دارد و نقش روسیه را کمتر نشان می‌دهد. در مقابل بی‌بی‌سی فارسی که بخشی از شرکت پخش بریتانیا و هدف آن ارائه پوشش خبری مستقل است؛ به جانب‌داری اوکراین پرداخته، در حالی که این جانب‌داری را به‌طور پنهان اعمال می‌کند.

جنگ بین اوکراین و روسیه در ایران‌اینترنشنال و بی‌بی‌سی فارسی، برخی از اشتراکات را در پوشش آن‌ها آشکار می‌کند. ایران‌اینترنشنال و بی‌بی‌سی فارسی مدعی ارائه اخبار به‌صورت بی‌طرفانه و با تکیه بر منابع تایید شده برای گزارش‌های خود هستند. هر دو شبکه از

چارچوب‌هایی مانند علائق انسانی و نسبت دادن مسئولیت در اخبار خود به صورت مکرر استفاده کرده تا باورپذیری و بی‌طرفانه بودن خود را نشان دهند. هر دو شبکه سعی در ارائه یک نمای کلی و واقعی از جنگ جاری، نظرات رهبران در این خصوص، تحلیل‌های کارشناسی و گزارش‌های شاهدان عینی دارند تا اعتماد مخاطب خود را به این اخبار ایجاد کنند. چارچوب نسبت دادن مسئولیت هم در بی‌بی‌سی فارسی و هم در ایران‌اینترنشنال به صورت برجسته‌ای نمایش داده شده است. به طوری که در تحلیل بصری به طور گسترده آوارگی غیرنظامیان، تلفات، و ویرانی‌های ناشی از جنگ را پوشش می‌دهد و با برجسته کردن پیامدهای انسانی و رنج مردم آسیب‌دیده و برانگیختن همدلی به پیامدهای این جنگ می‌پردازد. از سیاست‌های این دو شبکه، پرداختن به چارچوب دیپلماسی رسانه‌ای و نشان دادن ابعاد ژئوپلیتیکی جنگ اوکراین و روسیه است. این دو شبکه با پرداختن به ابعاد مختلف تاریخی، فرهنگی و سیاسی جنگ، مخاطب را با جنگ و بحران‌های آن درگیر کرده و یک درک کلی از جنگ می‌دهند. هر دو شبکه خبری درصدد ارائه دیدگاه‌های گوناگون به مخاطب هستند. آن‌ها با مصاحبه‌های گوناگون با کارشناسان، تحلیلگران، سیاستمداران و افرادی که مستقیماً درگیر یا متأثر از مناقشه هستند پوشش‌دهی خبری و جامعیت اخبار را افزایش می‌دهند.

دولت‌های غربی، برای بیان اخبار خود از سیاست‌های خبری شبکه‌های خود استفاده می‌کنند، تا اخبار را متناسب با اهداف شبکه‌های خود به مخاطبان ارائه کنند. شبکه خبری بی‌بی‌سی فارسی، تحت سلطه دولت بریتانیا با استفاده از چارچوب‌های خبری از منافع و سیاست‌های اوکراین حمایت کرده و خبرها را متناسب با سیاست‌های آنان تنظیم می‌کند. شبکه ایران‌اینترنشنال تحت مالکیت ولنت مدیا و تحت سلطه و سیطره عربستان سعودی است (Kamali Dehghan, 2018). این شبکه با استفاده از استراتژی قدرت، چارچوب‌های خبری را متناسب با سیاست‌ها و منافع خود به نمایش می‌گذارد. این شبکه نگاهی اقتدارگرایانه به اخبار دارد و به دلیل اقتدار روسیه در منطقه تلاش دارد تا نشان دهد با توجه به قدرت روسیه این کشور هنوز به پیروزی نرسیده است. جنگ بین اوکراین و روسیه نقش مهمی را که سیاست‌های رسانه‌ای در شکل دادن به برداشت‌های بین‌المللی ایفا می‌کند و به طور بالقوه بر تلاش‌های دیپلماتیک تأثیر می‌گذارد، برجسته و بازنمایی کرده است. در این زمینه، پوشش رسانه‌هایی مانند بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال تأثیر عمیقی بر افکار عمومی جامعه فارسی‌زبان می‌گذارد و می‌تواند به حل مناقشه یا تشدید تنش‌ها کمک کند. از طریق بررسی این رسانه‌ها، مشاهده

می‌شود که پوشش آن‌ها اغلب دارای سوگیری و وابستگی‌های سیاسی است. روایت‌هایی که توسط این رسانه‌ها تبلیغ می‌شوند، پتانسیل شکل‌دهی به افکار عمومی و تأثیرگذاری بر واکنش‌های بازیگران بین‌المللی را دارند. آنها می‌توانند تفاهم، همدلی و تلاش‌های دیپلماتیک را تقویت کنند یا به قطبی شدن، اطلاعات نادرست و تشدید بیشتر جنگ کمک کنند. این شبکه‌ها با نشان دادن اوکراین به‌عنوان کشور صلح‌طلب و روسیه به‌عنوان کشور جنگ‌طلب، اوکراین را کشوری خواهان صلح و در مقابل روسیه را به‌عنوان کشوری جنگ‌طلب نشان می‌دهند. در نهایت، رسانه‌هایی مانند بی‌بی‌سی فارسی و ایران‌اینترنشنال با ترویج گفت‌وگو، ترویج تفاهم و ارائه دیدگاه‌های گوناگون می‌توانند نقشی حیاتی در پر کردن شکاف‌ها و تسهیل مذاکرات صلح‌آمیز داشته باشند.

پیشنهادهای کاربردی و رسانه‌ای

پیشنهاد می‌شود رسانه‌های برون‌مرزی با جمع‌آوری دیدگاه‌های مختلف در مورد جنگ روسیه و اوکراین، درک جامع‌تری از روندهای رسانه‌های مختلف داشته باشند تا بتوانند اخبار و تحلیل‌ها را به‌صورت حرفه‌ای‌تر و جامع‌تر به مخاطب منتقل کنند.

پیشنهاد می‌شود رسانه‌های برون‌مرزی با تحلیل کارشناسی به علت‌یابی دقیق از جنگ بپردازند و پیامدهای مهم آن را برای افکار عمومی منطقه و جهان نشان دهند.

پیشنهاد می‌شود رسانه‌های برون‌مرزی با استمرار اشاره به جنبه‌های بشردوستانه و ارائه تصاویر خاص از جنگ به‌ویژه تأثیر آن بر غیرنظامیان، پناهندگان و آوارگان داخلی، نیازهای جمعیت آسیب‌دیده و اهمیت کمک‌های بشردوستانه بین‌المللی را برجسته کنند.

پیشنهاد می‌شود در برنامه‌ای میزگردی و ترکیبی بر اساس یافته‌های این مقاله و پژوهش‌های مشابه، سیاست‌ها، رویکردها و تکنیک‌های شبکه‌های مهم بین‌المللی در خصوص جنگ اوکراین تحلیل شود.

منابع

- زابلی‌زاده، اردشیر (۱۳۹۰). *بی‌بی‌سی و انتخابات ۸۸/ایران*. تهران: انتشارات مؤسسه خبرگزاری فارس.
- زابلی‌زاده، اردشیر (۱۳۹۰). *بازنمایی اعتراضات مردم کشورهای عربی در شبکه‌های خبری بین‌المللی: تحلیل چارچوب‌بندی رویدادهای اعتراضی مصر، لیبی و بحرین در شبکه‌های پرس‌تی‌وی، الجزیره، بی‌بی‌سی و سی‌ان‌ان*، تهران: رساله دکتری علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.

- Asghari, Alireza (2022). Media, Bullet, Media Investigating the coverage of the 2022 conflict in Ukraine by leading Farsi-language news media in connection to peace/war journalism, Södertörn University, Sweden School of Social Sciences, Master's Thesis, Journalism, Spring 2023.
- Babin, Sam (2016). *A framing analysis of the news coverage of science*. Department of Communication, Northern Illinois University, master these.
- Council on Foreign Relations. (2022, May 4). The Conflict in Ukraine. available at: <https://www.cfr.org/backgrounder/conflict-ukraine>
- Cohen, Yoel (1986). *Media Diplomacy: The Foreign Office in the Mass Communications Age*.
- Dearing, J. W. & Rogers, E. M. (1996). Agenda-setting (Vol. 6). available at: https://books.google.com/books/about/Agenda_Setting.html?id=JeQFd9GqheAC
- Furkert, Franziska (2020). Narratives of the pandemic—framing of containment measures in Germany in 2020 An analysis of public broadcasting tv news. Södertörn University, School of Social Sciences, Master's dissertation 15 credits.
- Hall, Stuart (1997). *The Work of Representation, Cultural Representations and Signifying Practices*. London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications.
- Johansson, Viktor (2017). *The news framing of the 'Syria Fighters in Sweden: A frame analysis of Swedish Newspapers*. Bachelor thesis.
- Kamali Dehghan, Saeed (2014). Concern over UK-based Iranian TV channel's links to Saudi Arabia., available at: <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/31/concern-over-uk-based-iranian-tv-channels-links-to-saudi-arabia>
- Rizova, Hristiana; Panayotova, Mihaela (2021). Online news media framing of the 2021 Israeli-Palestinian, conflict by Al Jazeera, BBC and CNN, Media and Communication Studies: Master's thesis, Year 1, School of Arts & Communication K3, Malmö University Sweden.
- Seib, P (2002). The Global Journalist: News and Conscience in a World of Conflict. Rowman & Littlefield Publishers. Page 163-179.
- Sage, de Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal*, 13(1), 51-62.
- Volkohon, Karl (2022). Framing the Russia-Ukraine war: The case of the most popular Russian and Ukrainian Telegram news channels. *Sustainable communication*, Master thesis, spring 2022.